

În 1848, P. Biliarski¹ remarcă în documentele slavo-romine, publicate de Venelin, absența oricăror norme ortografice, fapt care le face astfel receptive față de cele mai diferite influențe («Стихи»), insistând asupra calificativului de amalgam lingvistico-grafic de nuanță ruso-sirbo-bulgară al actelor².

După Venelin, până în anii optzeci ai veacului al XIX-lea nu mai aflăm vreo publicație străină de documente slavo-romine care să fie însoțită de comentarii filologice sau lingvistice mai serioase. În multe cazuri chiar simpla lor reproducere lasă de dorit din punct de vedere tehnico-grafic. Printre cei care au publicat sau au comentat documente slavo-moldovenești în această perioadă sint (în ordine cronologică): D. Zubrzycki³, V. Aprilov⁴, I. Nadejdin, N. Murzakievici⁵, I. F. Golovațki⁶, E. Kaluzniacki⁷, A. Jablo-

faptul că a sesizat deosebirea fundamentală dintre limba documentelor muntene și cea a documentelor moldovenești. Dacă ar fi avut posibilitatea să cunoască mai multe documente moldovenești, în special externe, fără îndoială că le-ar fi dat o caracterizare mai potrivită și mai completă. Pentru aprecieri cu privire la Venelin vezi și P. BESONOV, *Iurii Ivanovici Venelin*, schiță biografică, în ЖМНП, 1882, iunie, p. 171; S. B. BERNSTEIN, *Разыскания в области болг. ист. диал. I*, 1948, p. 23—24; D. P. BOGDAN, *Textele slavo-romine în lumina cercetărilor rusești*, III, *Studii de limbă și ortografie*, în *Analele Romîno-Sovietice, Istorie*, București, 1957, no. 3—4, p. 63—96.

¹ P. BILIARSKI *Судьбы, церковного языка. Историко-филологические исследования*, СПб., 1848, p. 254—258.

² După părerea lui Biliarski, aceasta se datorează în parte și lui Venelin însuși care a rusificat uneori grafia textelor în așa fel încît e greu de stabilit ce anume aparținea originalului (cf. *op. cit.*, p. 258, în notă).

³ *Kronika miasta Lwowa*, Lvov, 1844, pp. 75—77, 96—97, 101, 109, 113, 115. Aici semnaleză privilegiile acordate de voevozii moldoveni negustorilor din Lvov între anii 1408—1463, aflate în arhiva orașului. În afară de B. P. Hasdeu (v. mai jos) aceste documente au atras atenția și altor istorici ai vremii ca BEDA DUDIK (*Die Archive in Königr. Galizien und Lodomerien...*, Viena 1867, p. 132—133), A. KOCIUBINSKI *Отчет о занятиях славянскими наречиями*, Записки Новоросс. Университета, Odesa, 1876, t. XVII, p. 22—23). Cf. E. KALUZNIACKI, *Dokumenta...* p. 195. Pentru aceasta și unele din informațiile următoare vezi și S. B. BERNSTEIN, *Разыскания...*, p. 24—26.

⁴ *Болгарские грамоты*, Odesa, 1845 (la p. 109 un act moldovenesc din 1699 de la Ion Antioh Cantemir, «cneaz al Moldovei»).

⁵ În *Записки Одесского Общества истории и древностей российских*, III (1853) și V (1863).

⁶ *Грамоты угровлахийские и молдавские (XV—XVI вв.)*, доставлены Я. Ф. Головацким, în *Летопись занятий Археологической Комиссии 1865—1866*, вып. IV, СПб., 1868, II, Материалы, p. 3—17. Publică 6 acte: primul muntețesc, de la Mircea cel Bătrîn către lioveni (1410), celelalte moldovenești «de danie și întăritură», dintre anii 1464—1534. În note dă o serie de explicații lingvistice cu privire la maghiarisme și rominisme, precum și informații asupra domnitorilor și localităților (Petru Rareș e numit odată Ралешъ, a doua oară Рашель!). Asupra acestor acte atrăsese atenția tot Golovațki în *Памятники дипломатического и судебного-делового языка русского в древнем Галицко-Владимирском княжестве и в близких русских областях в XIV—XV столетиях*, Lvov, 1867.

⁷ *Dokumenta moldawskie i multanskie z archiwum miasta Lwowa*, în *Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z Archiwum tak zwanego bernardyńskiego we Lwowie*, tom. VII, Lvov, 1878, p. 195—252. Cuprinde 14 documente slavo-romine din care trei muntești (no. I, III, V) și 11 moldovenești (8 în slavonă, cele mai multe, privilegii către lioveni: no. II, 1407; IV, 1434; VI și VII, 1456, VIII, 1460; IX, 1463; X, aprox. 1504—1517; XI, 1522, toate integral, cu traducere în polonă și numeroase note, bogate în informații istorice, paleografice și lingvistice; 3 în limba polonă: no. XII, 1579, no. XIII, 1661 și no. XIV, 1665). Unele din acestea fuseseră publicate la noi, înainte de Kaluzniacki, de către B. P. Hasdeu (v. mai jos). Asupra lor atrăsese atenția, după Zubrzycki Dudik și Kociubinski, tot E. Kaluzniacki în *Обзор славянорусских памятников языка и письма, находящихся в архивах и библиотеках львовских*, Kiev, 1877. De asemenea tot lui îi datorăm includerea unor documente slavo-romine în cunoscuta colecție a lui